



Gemeente
Amsterdam



EXPEDITIE VRIJE RUIMTE 2020-2021

September 2020

Colofon

Bestuurlijk opdrachtgever:	College van burgemeester en wethouders
Bestuurlijk team:	Wethouder Marieke van Doorninck (Ruimtelijke Ordening) Wethouder Touria Meliani (Kunst en Cultuur, Vastgoed), In afstemming met wethouder Rutger Groot Wassink (Democratisering)

Deze publicatie is opgesteld door de gemeente Amsterdam, Ruimte en Duurzaamheid, in nauwe samenwerking met Bureau Broedplaatsen, Gemeentelijk Vastgoed, Grond en Ontwikkeling, Kunst en Cultuur, en het Programma Democratisering (Chief Technology Office).

Met dank aan de vele collega's en partners in de stad die input hebben gegeven en bijdragen hebben geleverd aan deze publicatie.

Meer informatie?

www.amsterdam.nl/vrijeruimte
vrijeruimte@amsterdam.nl

Omslagfoto: De Fik

Inhoud

Inleiding	5
1 Verkenning Vrije Ruimte	11
2 Koers en acties	23
3 Samenwerking en evaluatie	31
Bijlagen	36
A Organisatie	37
B Uitwerking actielijnen	39

**"Amsterdam is uniek vanwege haar lange traditie
van tegencultuur.
De stad ontwikkelt zich en daardoor komt deze
cultuur onder druk te staan.
Daarom beschermen we haar rafelranden."**¹

¹ Een nieuwe lente en een nieuw geluid. - Coalitieakkoord 2018.

Inleiding

Verspreid in en om de stad zijn bijzondere culturele, sociale en groene plekken te vinden die zijn vormgegeven en worden beheerd door maatschappelijke organisaties en mensen zelf. Bekende rafelranden zoals Ruigoord en Nieuw en Meer zijn ontstaan tijdens de kraakbeweging in de jaren tachtig – en zijn nog steeds plekken waar Amsterdammers met elkaar cultuur maken en beleven. In de decennia daarna hebben ook veel andere initiatieven mensen samengebracht. Voorbeelden zijn het buurtcentrum Ru Paré waar een echte gemeenschap is ontstaan met sociale en culturele bedrijvigheid, het stadslandbouwproject NoordOogst, gericht op gezonde voeding en natuureducatie, en SEXYLAND in Noord, waar iedereen zijn eigen avond kan programmeren.

De variëteit van deze plekken is groot, zowel wat betreft mensen die er gebruik van maken als activiteiten en organisatievorm. Wat ze met elkaar gemeen hebben is dat ze 'van onderop' zijn ontstaan en collectief zijn vormgegeven. Voor de stad zijn ze van grote maatschappelijke waarde. Het zijn niet-commerciële plekken waar mensen elkaar ontmoeten, waar ze kunnen experimenteren, reflecteren en zich inzetten voor maatschappelijke doelen. De kracht van deze vorm van ruimtegebruik, de zogenoemde Vrije Ruimte, is dat het initiatief bij burgers ligt, in de luwte van marktwerking en overheidsbeleid. Ze zorgen voor sociale cohesie en inclusiviteit. Hier voelen mensen en groepen zich thuis die bij het reguliere aanbod buiten de boot vallen. Het zijn kortom plekken in de stad die Amsterdam van oudsher maken tot de aantrekkelijke stad die ze is: met ruimte voor alle groepen en een soms schurende 'tegencultuur'.

Met de huidige groei en verdichting van de stad wordt ruimte steeds schaarser en duurder. Daarmee komt ook de Vrije Ruimte onder druk te staan: bestaande locaties dreigen te verdwijnen wanneer huurcontracten aflopen en er is steeds minder (betaalbare) ruimte voor nieuw initiatief. Het college van burgemeester en wethouders ziet Vrije Ruimte echter als een cruciaal onderdeel van de stedelijke leefomgeving – dat deze op allerlei manieren vitaler, kleurrijker en socialer maakt. Juist in een verdichtende en zorgvuldig geplande stad als Amsterdam, biedt het niet-gereguleerde en 'rommelige' karakter van Vrije Ruimte aan velen adem- en leefruimte.

Daarom heeft het college van burgemeester en wethouders in juli 2019 besloten om bestaande (en bedreigde) Vrije Ruimte te beschermen, en om nieuwe (bebouwde en onbebouwde) Vrije Ruimte beschikbaar te stellen voor Amsterdammers. Deze Vrije Ruimte maakt initiatieven mogelijk op allerlei terreinen: kunst en (nacht)cultuur, duurzaamheid, ecologie, bewegen, voedselproductie, experimentele woon- en werkvormen – of nog iets heel anders. Het kan gaan om initiatieven met verschillende duur: voor een nacht, een weekend, een seizoen, een aantal jaar of permanent.

Het stuk dat voor u ligt is een koersdocument dat in gaat in op de 'Expeditie Vrije Ruimte' die de komende jaren vorm gaat krijgen. Op welke manieren zet de gemeente zich in om de bestaande Vrije Ruimte te beschermen en nieuwe plekken beschikbaar te stellen? Dit klinkt wellicht enigszins paradoxaal. Het per definitie ongereguleerde karakter van Vrije Ruimte lijkt haaks te staan op de actieve rol die de gemeente wil aannemen. Toch is juist een sterke positie van de gemeente in met name het vrijspelen van ruimte cruciaal om Vrije Ruimte in de toekomst voor de stad te kunnen behouden. De opgave is daarbij om de invulling en programmering van de ruimte vervolgens zoveel mogelijk vrij te laten aan initiatiefnemers.

Tegelijkertijd willen we dat een zo breed mogelijke groep Amsterdammers gebruik kan maken van Vrije Ruimte: de principes van openheid, toegankelijkheid en inclusiviteit staan centraal. Dit vraagt om een innovatieve aanpak en nieuwe vormen van samenwerking, waarbij de gemeente vooral faciliteert en mogelijke belemmeringen opheft, zodat initiatiefnemers een actieve rol kunnen nemen in de ontwikkeling en programmering van de plekken. Deze werkwijze sluit aan bij de bredere ontwikkeling in de samenleving waarbij burgers meer actief participeren en eigenaarschap dragen voor hun buurt of openbare ruimte.

Het afgelopen jaar hebben we de huidige situatie van Vrije Ruimte in Amsterdam verkend. Daarvoor hebben we onderzoek laten uitvoeren naar de behoeften en wensen van initiatiefnemers en gebruikers, de succesfactoren en knelpunten rondom bestaande Vrije Ruimte zijn in beeld gebracht, en met vele enthousiaste en gedreven Amsterdammers gesproken. In hoofdstuk 1 zijn de belangrijkste resultaten van deze verkenning samengevat. Deze vormen de basis voor voor de Expeditie Vrije Ruimte 2020-2021.

Met deze Expeditie starten we in de tweede helft van 2020. Experimenteren, samen met Amsterdammers, staat centraal. Concreet betekent dit dat we verschillende manieren om Vrije Ruimte te beschermen en beschikbaar te maken met elkaar gaan uittesten. Zo leren we in de praktijk wat werkt, en wat misschien minder goed werkt. Na een jaar evalueren we de activiteiten en resultaten. Op basis daarvan maken we een hernieuwde aanpak voor het behouden en vergroten van Vrije Ruimte in de daarop volgende jaren. Hoofdstuk 2 gaat in op de koers die we daarbij inzetten en de acties voor het komende jaar. Hoofdstuk 3 gaat vervolgens over mogelijke vormen van samenwerking, waarbij de gemeente zich opstelt als 'lerende organisatie'. Evalueren is dan ook een belangrijk onderdeel van het proces.

Vrije Ruimte en de coronacrisis

Welke mogelijke ontwikkelingen kunnen we verwachten als gevolg van de effecten van de coronacrisis? Voor Vrije Ruimte is met name de druk op ruimte in de stad van belang. Deze druk hangt samen met economische en demografische groei. De financiële crisis van 2009 tot 2015 had als effect dat er letterlijk ruimte vrijkwam voor tijdelijke initiatieven van onderop. Er werd minder gebouwd door grote partijen als ontwikkelaars.

Met de coronacrisis en de economische nasleep valt ook nu een deel van de demografische groei weg. Deze tendens is al zichtbaar in de cijfers. Dit kan ervoor zorgen dat weer meer ruimte ontstaat voor initiatieven van onderop. Het is daarbij belangrijk dat de lessen van de organische ontwikkeling tijdens de vorige crisis van het begin af aan worden meegenomen in het zoeken naar kansen in de komende jaren, bijvoorbeeld in de omgang met tijdelijkheid, doorontwikkeling van initiatieven en de mate waarin de stad nog kan verdichten.

We kijken dan ook nadrukkelijk naar de kansen die de crisis biedt voor Vrije Ruimte en nemen zowel de lessen uit de vorige crisis als die van de onderzoeken, evaluaties en pilots in het kader van Vrije Ruimte mee.



Bad Fractals x Killdren x Deadwood x Bloody Racket + more!, Outer Site Pictures, 2019

Wat is Vrije Ruimte?

Vrije Ruimte is (semi-)publieke ruimte, waar men het gevoel heeft 'zichzelf' te kunnen zijn, vrij te kunnen zijn en waar men dit samen met anderen op een open en inclusieve manier kan vormgeven, zonder uitsluiting of een overkoepelend commercieel belang. Het is ook een niet-bestemde en experimentele ruimte, er is nog van alles mogelijk. Vrije Ruimte wordt vormgegeven buiten institutionele controlemechanismen en is gebaseerd op gedeelde waarden zoals sociale cohesie, saamhorigheid en cultureel-maatschappelijke doelstellingen.

We willen zowel de kracht als de kwetsbaarheid van dit soort ruimte erkennen, benutten en beschermen. De afbakening van de Vrije Ruimte moet daarbij zo beperkt mogelijk zijn. We willen de ruimte ook niet vooraf invullen en bepalen. We gaan uit van de volgende uitgangspunten, principes of waarden, die de Vrije Ruimte definiëren:

- **Publiek:** Vrije Ruimte is in principe een (semi-)publieke ruimte. Daarbinnen vindt een respectvolle benadering plaats van ruimte die privé gebruikt wordt in dienst van het overkoepelende (publieke) belang.
- **Collectief:** Vrije Ruimte wordt collectief vormgegeven.
- **Zelfwerkzaam:** Vrije Ruimte wordt van onderop georganiseerd, zonder sturing van bovenaf.
- **Democratisch en transparant:** Vrije Ruimte heeft een (basis-)democratische en transparante organisatievorm.
- **Multifunctioneel:** Vrije Ruimte combineert meerdere functies, zoals cultuur, sociaal, werken, wonen, groen, voedsel, circulariteit en duurzaamheid. Vrije Ruimte is daardoor vaak niet onder één beleidsveld onder te brengen.
- **Maatschappelijk betrokken:** Vrije Ruimte is een plek die uiting geeft aan maatschappelijke betrokkenheid.
- **Open en inclusief:** Vrije Ruimte is open en inclusief en sluit geen mensen bij voorbaat uit.
- **Niet-commercieel:** Vrije Ruimte heeft geen overkoepelend commercieel belang. Daarbinnen kunnen wel ondernemers actief zijn, die bijdragen aan het overkoepelende (publieke) belang.
- **Spontaan:** Vrije Ruimte ontstaat van onderop. Zij is geen onderdeel van beleidsmatige of planmatige stedelijke ontwikkeling. Een gemeentelijke aanpak richt zich dan ook op het beschermen en mogelijk maken van deze spontane ontwikkeling binnen de context van grote druk op de stedelijke ruimte. Het scheppen van Vrije Ruimte is nadrukkelijk géén instrument voor stedelijke ontwikkeling.

Het Vrijplaatsen Debat



Vrijplaatsendebat, Pakhuis de Zwijger, amsterdamalternative.nl, 2019

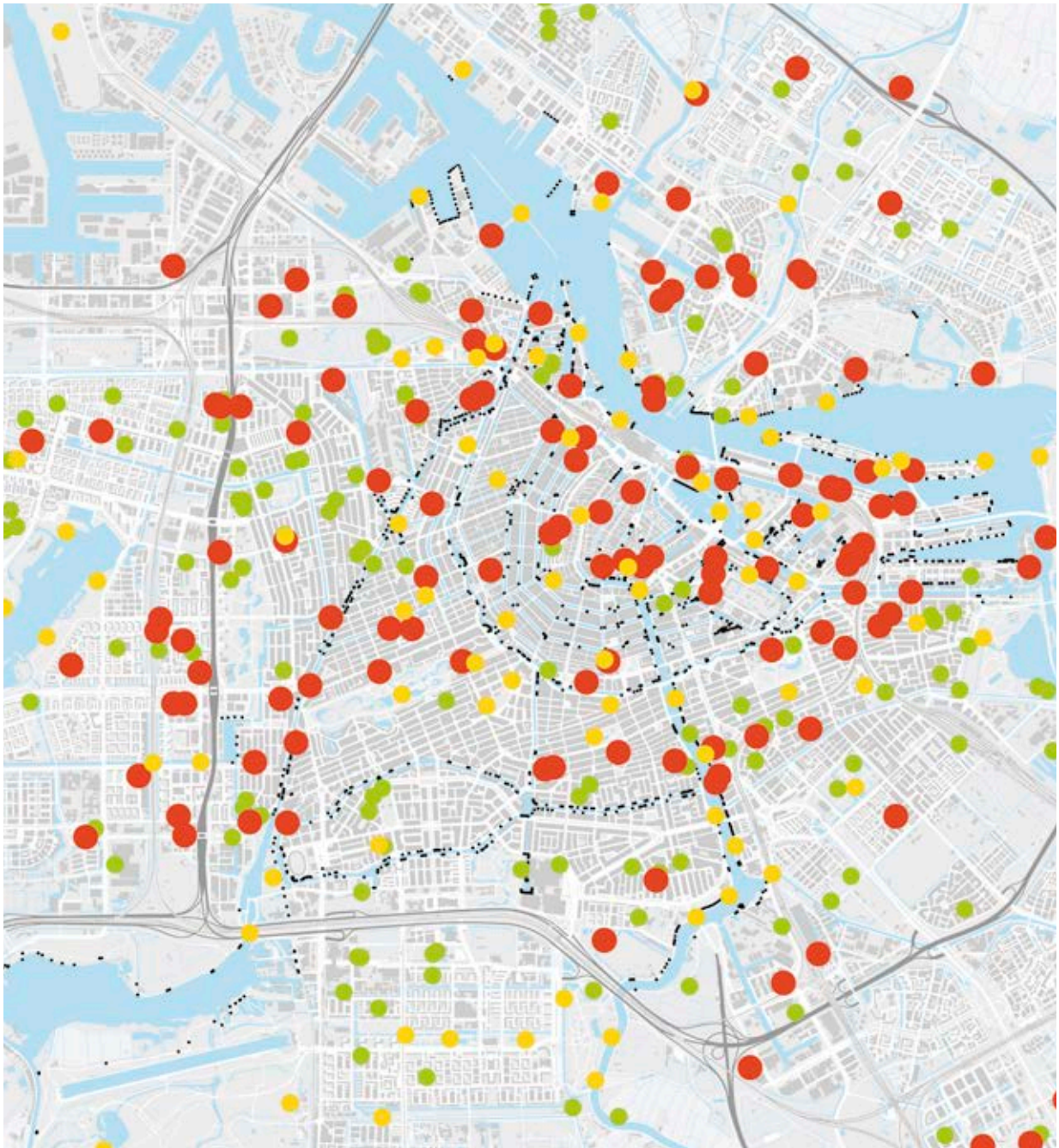
1

Verkenning Vrije Ruimte

Vanaf juni 2019 is langs verschillende lijnen input verzameld om inzicht te krijgen in de huidige situatie van Vrije Ruimte in de stad, en daarmee samenhangend in de behoeften en wensen van gebruikers, bewoners en andere betrokkenen. De resultaten hiervan zijn gebruikt om de Expeditie Vrije Ruimte 2020-2021 vorm te geven.

In de rapportage *Verkenning Vrije Ruimte* zijn de volledige resultaten te vinden. Dit hoofdstuk is een samenvatting van de belangrijkste conclusies en resultaten.

Wat is er onderzocht?



Inventarisatie en evaluatie van bestaande initiatieven

Er is een breed overzicht gemaakt van bestaande initiatieven in Amsterdam, op het gebied van culturele, sociaal-maatschappelijke en groene activiteiten. Daaruit blijkt dat er verspreid over de stad veel (soms tijdelijke) initiatieven bestaan met verschillende schaalgrootte en een uiterst gevarieerd gebruik. In het verlengde hiervan is een aantal bestaande Vrije Ruimten nader bekeken om meer te weten te komen over de succesfactoren en knelpunten bij het opzetten en uitvoeren van initiatieven.



Taking Back the Sky, Tina Carlisi, 2015

Onderzoek

In voorbereiding op de Expeditie Vrije Ruimte zijn drie externe onderzoeken uitgezet. Onderzoekers van de Hogeschool van Amsterdam hebben gekeken welk beleid en instrumentarium de steden Gent, Londen en Berlijn toepassen bij hun Vrije Ruimte. Daarnaast heeft het collectief Space of Urgency in een quickscan inzichtelijk gemaakt welke behoeften en belemmeringen initiatiefnemers en gebruikers ervaren. Tot slot heeft de coöperatie TAAK onderzoek gedaan naar de begripsvorming rondom Vrije Ruimte en de rol van kunst in de publieke ruimte. In november 2020 hebben de onderzoekers de resultaten en aanbevelingen gepresenteerd en gingen zij in gesprek met wethouder Touria Meliani. De samenvattingen van het onderzoek zijn opgenomen in de *Verkenning Vrije Ruimte*.



Gesprekken met de stad

In het afgelopen jaar zijn door het projectteam tientallen gesprekken gevoerd met initiatiefnemers en andere betrokkenen uit heel Amsterdam. Aan 20 Vrije Ruimte-initiatieven zijn werkbezoeken gebracht. Ook zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd, zoals de Maaksessie Vrije Ruimte in november 2019. Tijdens deze sessie ging wethouder Marieke van Doorninck in gesprek met een brede groep Amsterdammers die actief Vrije Ruimte maken in de stad.



Bart Stuart - Activist in politiek en stedenbouw



Massih Hutak - Schrijver en rapper



Angelo Bromet - Talentontwikkelaar



Aukje Dekker - Mede-oprichter Sexyland



Abdelhamid Idrissi - Oprichter Studiezalen



Renée Frissen - Oprichter OpenEmbassy

Expertteam Vrije Ruimte

Door de betrokken bestuurders is een Expertteam Vrije Ruimte ingesteld. Dit team bestaat uit een diverse groep initiatiefnemers met ruime kennis en ervaring op het gebied van maatschappelijke en culturele Vrije Ruimte-initiatieven in Amsterdam. Het Expertteam, bestaande uit Angelo Bromet, Aukje Dekker, Renée Frissen, Massih Hutak, Abdelhamid Idrissi en Bart Stuart, is in vier sessies bij elkaar gekomen van oktober 2019 tot februari 2020. Het team heeft onder andere geadviseerd over begripsbepaling, participatietraject en instrumentarium. Hun advies *Amsterdam als een landschap van vrije ruimtes* is opgenomen in de *Verkenning Vrije Ruimte*.



Free Advice, performance Westerpark, Rainbow Soulclub, 2017

Aanbevelingen en adviezen

Uit dit voortraject is een schat aan informatie en adviezen gekomen. Opvallend is dat uit de onderzoeken, het advies van het expertteam, de evaluaties en de vele gesprekken met betrokkenen steeds vergelijkbare aandachtspunten en voorwaarden voor succes van Vrije Ruimte aan de orde kwamen. De belangrijkste thema's daarbij zijn:

- **Tijdelijkheid en permanentie:** Hoewel tijdelijke locaties kansen bieden en veel energie kunnen losmaken, hebben gebruikers ook behoefte aan locaties die voor langere tijd gebruikt kunnen worden. De ontwikkeling van Vrije Ruimte kost nu eenmaal tijd, en vraagt om investeringen van initiatiefnemers.
- **Betaalbaarheid:** De betaalbaarheid van ruimte is essentieel: gebruikers benadrukken dat alleen met betaalbare huren het maatschappelijke en niet-commerciële karakter van initiatieven gewaarborgd kan worden. Veel succesvolle Vrije Ruimte-initiatieven zijn dan ook ontstaan uit situaties waarin de grond- en huurprijzen laag waren.
- **Regelgeving:** De gemeentelijke regelgeving en handhaving (bijvoorbeeld rondom kleinschalige evenementen of bouwwerken) worden regelmatig als belemmerend ervaren voor de activiteiten. Wettelijke kaders worden toegepast die vaak niet zijn toegesneden op Vrije Ruimte. Gebruikers wensen dan ook meer maatwerkoplossingen.
- **Autonomie en vertrouwen:** Voor veel gebruikers zijn autonomie en onafhankelijkheid essentieel. Dit staat op gespannen voet met het vooraf en van bovenaf willen reguleren van initiatieven door de gemeente. Er is behoefte aan meer vertrouwen vanuit de overheid.
- **Inclusiviteit:** Vele betrokkenen wijzen erop dat de door de gemeente gefaciliteerde ruimte voor maatschappelijke initiatieven vaak vooral gebruikt wordt door de gevestigde orde, oftewel de *usual suspects*. Zij geven aan dat Vrije Ruimte beschikbaar en toegankelijk moet zijn voor een bredere groep Amsterdammers.
- **Aan de slag:** In plaats van een uitgebreid beleidstraject te doorlopen kan beter snel gestart worden met het beschermen en beschikbaar maken van Vrije Ruimte. Leer daarvan en pas zo nodig de inzet aan.
- **Samenwerking:** Gebruikers van Vrije Ruimte hebben behoefte aan meer betrokkenheid bij het beleid en de activiteiten van de gemeente, en aan een meer gelijkwaardige en horizontale manier van samenwerken. Daarbij is het belangrijk dat de rolverdeling tussen betrokkenen helder is.
- **Meetbaarheid:** De evaluatie van (nieuwe) Vrije Ruimte is belangrijk, maar het is lastig om het succes meetbaar te maken. Vrije Ruimte heeft niet per se een duidelijk meetbare output. Bij Vrije Ruimte gaat het per definitie om het experiment en kunnen 'mislukkingen' ook waardevol zijn. Het gaat kortom meer om de ervaringen en het proces.

Advies Expertteam Vrije Ruimte

Het Expertteam Vrije Ruimte heeft een aantal concrete adviezen geformuleerd, die opgenomen zijn in de Verkenning Vrije Ruimte. Hieronder de belangrijkste punten, met daarbij aangegeven hoe we hier opvolging aan willen geven:

1. **Haal Vrije Ruimte uit de markt:** Dit doen we door het claimen van Gemeentelijk vastgoed voor Vrije Ruimte als beleidsdoel en het experimenteren met vrije ruimte in planvorming en gebiedsontwikkeling (zie actielijnen 2 en 4 in het volgende hoofdstuk).
2. **Maak het mogelijk voor alle Amsterdammers om Vrije Ruimte vorm te geven:** Dit doen we door nieuwe Vrije Ruimte breed beschikbaar te maken (zie hoofdstuk 3, actielijn 2).
3. **Geef voorrang aan inwoners die nu minder toegang hebben:** Dit doen we door te werken met verschillende modellen voor de selectie van initiatieven voor beschikbare Vrije Ruimte (zie hoofdstuk 3, actielijn 2).
4. **Zet in op experiment:** Dit doen we door het komend jaar volop te experimenteren met Vrije Ruimte en deze zoveel mogelijk aanvullend te laten zijn op bestaande initiatieven in de stad die al onder andere beleidsdoelen vallen (zie hoofdstuk 2, actielijnen 2 en 4).
5. **Ga voor extreme functiemenging:** Dit is onderdeel van de principes van wat we onder Vrije Ruimte verstaan (zie inleiding).
6. **Kies voor minimale regelgeving:** We ontwikkelen met dit oogmerk een instrumentarium voor de mogelijkheden binnen bestaande regelgeving en handhaving om in het komend jaar mee te experimenteren.
7. **Maak de Expeditie Vrije Ruimte tot een lerende omgeving:** Dit doen we door het komend jaar te experimenteren, te onderzoeken, te monitoren en te evalueren (zie hoofdstuk 3).

Verder vraagt het Expertteam bijzondere aandacht voor het op korte termijn realiseren van een grote experimentele woon-werk gemeenschap. Dit willen we dan ook zo snel mogelijk doen en op basis van de uitgangspunten en samenwerking, die het Expertteam adviseert. Zie hiervoor hoofdstuk 2, actielijn 3.

Conclusie

Uit het bovenstaande komen verschillende dilemma's naar voren die betrekking hebben op het spanningsveld tussen het ongereguleerde karakter van Vrije Ruimte en de wens van de gemeente om te reguleren. Hoe we hier het beste mee kunnen omgaan is bij voorbaat nog niet duidelijk en zal verschillen per locatie en per initiatief.

Essentieel daarbij is dat Vrije Ruimte vraagt om een nieuwe verhouding en wijze van samenwerking tussen de gemeente en de initiatiefnemers en gebruikers van Vrije Ruimte. Het belang van vertrouwen en een meer gelijkwaardige samenwerking komt nadrukkelijk naar voren in de onderzoeken, evaluaties en het advies van het Expertteam. Wanneer er voldoende vertrouwen is, kan er samen gewerkt worden aan het realiseren van gedeelde waarden zoals toegankelijkheid en inclusiviteit, en kunnen risico's als overregulering worden vermeden.



Open dag fort Velsen, Outer Side Pictures, 2019

Vrije ruimte is...

“Een onafhankelijk toevluchtsoord waar mensen met verschillende achtergronden hun eigen vormen van wonen en werken kunnen ontwikkelen en zich kunnen bezighouden met uiteenlopende niet-commerciële sociale, culturele, duurzame en/of politieke activiteiten”²

² Onderzoeksrapport in het kader van de bestuursopdracht vrije ruimte, Space of Urgency, 2019.



West Beach Filmfestival, Edwin van Eis, 2016

2

Koers en acties

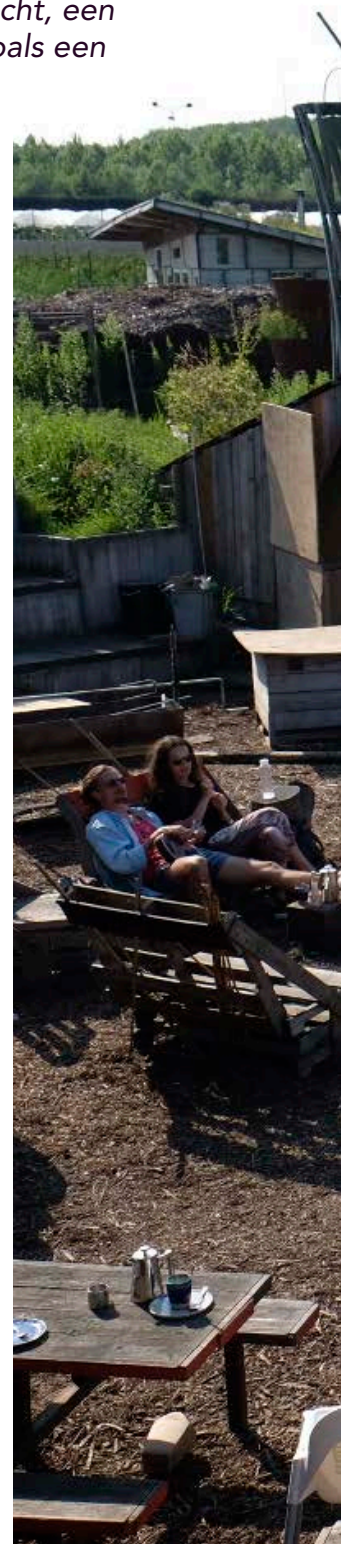
Met de Expeditie Vrije Ruimte gaan we experimenteren met het behouden en faciliteren van Vrije Ruimte. De resultaten van de *Verkenning Vrije Ruimte* (zie hoofdstuk 1) hebben we vertaald naar een aantal uitgangspunten en vier actielijnen. Vanaf de tweede helft van 2020 gaan we hiermee concreet aan de slag. De uitgangspunten en actielijnen worden in dit hoofdstuk toegelicht.

Hoofdpijnen

Wat houdt de Expeditie Vrije Ruimte nu precies in? De komende tijd gaan we aan de slag met het bieden van mogelijkheden aan bewoners en maatschappelijke organisaties om in de openbare ruimte en in gebouwen en op terreinen van de gemeente Amsterdam initiatieven te ontplooiën in de Vrije Ruimte. Dat kan gaan over initiatieven op het terrein van kunst en (nacht)cultuur, sociaal-maatschappelijke activiteiten, stadslandbouw en zelfs experimentele woon- en werkvormen. Wanneer en hoe lang de activiteiten plaatsvinden kan verschillen: soms zal het gaan over een nacht, een weekend of een seizoen, maar het kan ook gaan over langere termijnen zoals een aantal jaar.

De Expeditie Vrije Ruimte hanteert daarbij de volgende hoofdpijnen:

- We beschermen bestaande Vrije Ruimte en zorgen actief voor locaties voor nieuwe Vrije Ruimte. Dat doen we onder andere door gemeentelijk vastgoed en percelen beschikbaar te stellen.
- We beperken de regels voor het gebruik van Vrije Ruimte, om initiatieven meer mogelijkheden te geven voor het uitvoeren van hun activiteiten. Daarbij gelden er wel altijd minimale regels om de veiligheid te kunnen waarborgen.
- Vrije Ruimte is toegankelijk en beschikbaar voor een zo breed mogelijke groep Amsterdammers; dat geldt zowel voor het publiek als voor de initiatiefnemers.
- De gemeente zoekt actief de samenwerking op met gebruikers, initiatiefnemers, maatschappelijke organisaties, instellingen en andere betrokkenen.
- We experimenteren met verschillende manieren om Vrije Ruimte te beschermen, beschikbaar te maken en te gebruiken, en leren zo al doende wat werkt en wat minder goed werkt.





Fruittuin van West, 2019

Actielijnen

De komende tijd experimenteren we met Vrije Ruimte via vier actielijnen. Het onderstaande beschrijft kort wat deze lijnen inhouden. In bijlage B (uitwerking actielijnen) zijn de actielijnen verder uitgewerkt.

1. We beschermen en begeleiden bestaande en bedreigde Vrije Ruimte-initiatieven

Soms zijn bestaande Vrije Ruimte-initiatieven genoodzaakt om te stoppen, bijvoorbeeld omdat de bestemming van hun pand of perceel wijzigt of omdat hun (tijdelijke) huurcontract afloopt en zij geen vervangende, betaalbare locatie weten te vinden. Zulke initiatieven willen we beter beschermen, door hen te begeleiden bij het vinden van een nieuwe locatie. Afhankelijk van de wensen en mogelijkheden van het initiatief, doen we dat op verschillende manieren. Zo helpen we initiatieven actief met het zoeken naar alternatieve locaties, en bekijken daarbij ook de eventuele mogelijkheden in gebouwen of op percelen die eigendom zijn van de gemeente. Daarnaast ondersteunen we hen door middel van adviezen en verwijzingen binnen het netwerk van zowel gemeentelijke betrokkenen als van partners verspreid door de stad.

2. We stellen nieuwe Vrije Ruimte beschikbaar voor initiatieven

We zetten actief in op het beschikbaar stellen van nieuwe Vrije Ruimte in Amsterdam door vanaf medio 2020 door 10 tot 20 locaties (al dan niet tijdelijk) beschikbaar te stellen voor initiatieven van burgers en maatschappelijke organisaties. Hiervoor zetten we gemeentelijk vastgoed en percelen in, en maken we openbare ruimte (tijdelijk) beschikbaar.

We bieden ruimte aan een breed palet van Vrije Ruimte initiatieven: van klein tot groot, voor korte of langere duur, en met een verschillend karakter. Zo realiseren we een nieuwe grote experimentele woon-werkgemeenschap met een stadsbrede functie (zie actielijn 3). Tegelijkertijd faciliteren we ook kleinschalige buurtinitiatieven, bijvoorbeeld wat betreft de invulling en het medebeheer van het groen en de openbare ruimte. Daarnaast ondersteunen we zoveel mogelijk de kleinschalige en experimentele, non-commerciële nachtcultuur en manifestaties.

Op deze locaties geven we ruimte aan verschillende experimenten om Vrije Ruimte vorm te geven. Door met verschillende manieren van uitvragen, selectie en beheer te experimenteren, onderzoeken we hoe het ontwikkelproces van Vrije Ruimtes kan worden geoptimaliseerd. Daarnaast willen we kijken hoe belangrijke uitgangspunten als inclusiviteit en toegankelijkheid van Vrije Ruimte kunnen worden gewaarborgd.

Bovendien kijken we per locatie hoe we de (gemeentelijke) procedures en regelgeving kunnen versoepelen. Dat kan zijn door bepaalde regels (tijdelijk) los te laten of te verruimen. Dat kan bijvoorbeeld gaan om regels over het plaatsen van objecten zoals bloembakken en zitjes in de openbare ruimte, of door de bestemming te verruimen. Op deze manier willen we initiatiefnemers beter faciliteren in hun activiteiten. Dit is altijd maatwerk, afhankelijk van het initiatief, de locatie en de omgeving. Hierbij zoeken we vooral de 'ruimte' of mogelijkheden op binnen

bestaand beleid en regelgeving. Binnen bestaande kaders is vaak al meer mogelijk dan gedacht, zoals eerder al werd geconcludeerd bij de Pilot Freezones³.

3 Evaluatie pilotgebieden freezone: Jan Evertsenstraat, Rijnstraat en Osdorpplein, gemeente Amsterdam Onderzoek, Informatie en Statistiek september, 2018



Bibliotheek Pieter van der Doesstraat, Edwin van Eis, 2018

Selectie- en beheerformules: voor wie is Vrije Ruimte?

Belangrijke vragen bij het beschikbaar stellen van Vrije Ruimte zijn hoe deze beheerd wordt, wie er gebruik van kan maken, en voor hoelang. Als gemeente streven we ernaar om Vrije Ruimte toegankelijk te maken voor alle Amsterdammers. Het Expertteam Vrije Ruimte constateert ook dat het huidige landschap van Vrije Ruimte in Amsterdam niet inclusief genoeg is en adviseert om de Expeditie Vrije Ruimte in dienst te laten staan van het vergroten van de inclusiviteit. Daarbij benadrukken ze dat dit niet betekent dat 'alle ruimtes voor iedereen toegankelijk hoeven te zijn {maar} wel dat alle vrije ruimtes gezamenlijk een inclusieve praktijk vertegenwoordigen.' In de praktijk betekent dit dat bij de toewijzing van ruimte specifiek gekeken moet worden naar initiatieven die aanvullend zijn op het huidige aanbod (zowel wat betreft initiatiefnemers zelf als het publiek). Behalve nieuwe initiatieven, kan dit ook gaan om bestaande initiatieven die het landschap divers maken en momenteel dreigen te verdwijnen. Wij nemen dit advies van het Expertteam over en zetten ons in voor het verbreden van de inclusiviteit en toegankelijkheid van Vrije Ruimte.

Vanuit de Verkenning Vrije Ruimte zijn verschillende interessante selectie- en beheerformules naar voren gekomen. Deze kunnen gebruikt worden om nieuwe groepen en initiatieven toegang te geven tot Vrije Ruimte. Deze modellen dienen als inspiratie bij het ontwikkelen van Vrije Ruimte-locaties. In overleg met gebruikers en andere externe partners zal worden gekeken welke geschikt zijn voor specifieke locaties en initiatieven en kunnen deze nog verder gespecificeerd worden. Dit kunnen ook combinaties van het onderstaande zijn – óf heel andere formules.

- **Curator:** Een persoon of organisatie wordt voor een bepaalde periode (bijvoorbeeld een jaar) aangewezen als curator. Deze curator programmeert en matcht de locatie met initiatieven. Dit model is onder meer geschikt voor kleinschalige evenementen in de openbare ruimte.
- **Stadsdeelcommissie:** Vanuit deze commissies kunnen initiatieven aangedragen worden of kan worden geadviseerd over bijvoorbeeld het gewenst gebruik van nieuwe Vrije Ruimte.
- **Lokale raad:** Een raad bestaande uit onder meer buurtbewoners en experts adviseert over het gewenste gebruik van de locatie en over de te volgen procedure voor toewijzing.
- **Tenderprocedure:** Het uitschrijven van een tender (met onder meer vastgesteld gebruik en beoordelingscriteria) is een al veel gebruikte methode bij de gemeente. Binnen deze methode kan geëxperimenteerd worden met verbrede kaders en criteria gericht op maatschappelijke meerwaarde. Ook kan de procedure vormgegeven worden door of met externe partijen.
- **Open uitvraag:** Met betrokkenen en belanghebbenden uit de omgeving wordt een uitvraag geformuleerd en worden initiatieven beoordeeld.
- **Matching door het gebiedsteam:** Vanuit de expertise en kennis over lokale opgaven en buurtinitiatieven, zoeken de gemeentelijke gebiedsteams actief naar geschikte initiatieven en matchen deze aan een locatie.
- **Experimenteel leegstandsbeheer:** Het gebiedsteam organiseert en programmeert gebruik korter dan een jaar, op basis van een roulatiemodel.

3. We realiseren een grote permanente experimentele woon-werkgemeenschap

Naast kleinschalige ruimte voor initiatief, hebben we ook de ambitie om een grotere experimentele woon-werkgemeenschap in Amsterdam te realiseren. Hierbij denken we aan locatie van ongeveer 5 hectare groot die ruimte kan bieden aan 150 bewoners en gebruikers. Een dergelijke gemeenschap heeft meerwaarde voor Amsterdam als fysieke ruimte waar experimenten en innovaties plaatsvinden op het gebied van wonen, ambacht, kunst en (nacht-)cultuur, ecologie, circulaire economie, duurzaamheid, zelfbeheer en inclusiviteit. De woon-werkgemeenschap betreft zijn leden uit diverse kring en zal zich wortelen in de buurt waar hij wordt gevestigd. Leden van de gemeenschap en buurtbewoners staan samen aan het roer van de ontwikkeling. Deze plek is toegankelijk voor brede groepen Amsterdammers en er worden dan ook (openbare) (culturele) evenementen georganiseerd. Het wonen heeft een overwegend experimenteel, zelfgebouwd en dynamisch karakter, zoals eco-houses, tiny houses en mobiele woningen. Multifunctionaliteit en zelfbeheer zijn de belangrijkste uitgangspunten. Ambachtswerk, experimentele muziek en cultuur, gezonde, zelf-verbouwde voeding en de daarbij horende levensstijl worden zo inleefbaar gedeeld met Amsterdamse kinderen en volwassenen.

Op basis van een eerste inventarisatie begin 2020 zijn enkele locaties naar voren gekomen die mogelijk geschikt zijn. Het daadwerkelijk beschikbaar maken van één van deze locaties is echter een complexe opgave, waarbij de benodigde procedures moeten worden doorlopen en eventuele huidige gebruikers worden verhuisd. In de zomer van 2020 zijn we daarom gestart met een haalbaarheidsonderzoek voor de meest kansrijke locaties.

4. We experimenteren met het principe van Vrije Ruimte in reguliere plan- en visievorming en gebiedsontwikkeling

Het principe van Vrije Ruimte kan van toegevoegde waarde zijn voor reguliere ruimtelijke projecten. Vrije Ruimte wordt dan ook opgenomen in de Amsterdamse Omgevingsvisie 2050. Dit sluit ook aan bij de beweging van lokale overheden die steeds meer kijken naar alternatieve manieren van gebiedsontwikkeling.

Binnen de lopende gebiedsontwikkeling zijn er kansen voor Vrije Ruimte in de tijdelijkheid, aansluitend bij de bestaande praktijk van placemaking projecten. Daarnaast moet ook worden gedacht aan meer permanente aanwijzing van Vrije Ruimte. We verkennen de mogelijkheid om Vrije Ruimte als functie op te nemen in de gebiedsprogrammering, met daarbij passende (maatschappelijke) huurprijzen. Hiermee kan geëxperimenteerd worden in gebieden en projecten verspreid door de stad.



Jeugdland, Edwin van Eis, 2018

3

Samenwerking en evaluatie

Vrije Ruimte maken we samen. Daarom zetten we voor de Expeditie Vrije Ruimte 2020-2021 een duurzame structuur op waarin de gemeente, gebruikers en externe experts nauw samenwerken. Daarnaast gaan we de Expeditie ook evalueren, waarbij veel aandacht uitgaat naar het proces van samenwerking. Dit hoofdstuk licht verder toe hoe we dat gaan doen.

Samenwerking

Vrije Ruimte maken we gezamenlijk. De gemeente werkt dan ook actief samen met een brede groep van gebruikers, initiatiefnemers, maatschappelijke organisaties, externe experts en andere betrokkenen. Het opbouwen van vertrouwen en het opzetten van een goede samenwerkingsstructuur zijn belangrijke randvoorwaarden voor succesvolle experimenten rondom Vrije Ruimte. Daarom zetten we een duurzame coöperatieve structuur op – waarin gemeente, externe experts én gebruikers op gelijkwaardige basis samenwerken. Deze partners denken dus niet alleen mee, maar beslissen ook mee.

Vrije Ruimte raakt aan veel beleidsvelden en gemeentelijke doelstellingen. Daarom werken we ook nauw samen met verschillende organisatieonderdelen van de gemeente, waaronder Bureau Broedplaatsen, het programma Democratisering en de stadsdelen. In bijlage A (Organisatie) worden de belangrijkste betrokken organisatieonderdelen kort genoemd.

Tot slot kunnen we ook veel leren van Vrije Ruimte in andere steden. Daarom gaan we samenwerken met buitenlandse steden, zoals Berlijn, en gelieerde instituten en collectieven. Hiervoor worden Europese subsidiemogelijkheden verkend.

Aan welke beleidsvelden raakt de Vrije Ruimte?

- Vrije Ruimte draagt bij aan de Democratiseringsagenda waarmee de gemeente maatschappelijk initiatief beter wil faciliteren en eigenaarschap in buurten wil vergroten.
- Vrije Ruimte is aanvullend aan het Broedplaatsen- en Atelierbeleid: met de bredere en minder ingekaderde opzet biedt ze ruimte aan gebruikersgroepen binnen de kunst- en cultuursector. Daarmee draagt Vrije Ruimte bij aan het realiseren van de doelstellingen van het Kunstenplan, met name op het gebied van nachtcultuur, kleinschalige buitenevenementen en inclusiviteit.
- Waar het gaat om locaties in het groen of in de openbare ruimte betreft draagt Vrije Ruimte bij aan de Groenvisie en de Visie Openbare Ruimte door het vergroten van de gebruikswaarde. Met de initiatieven waarin ook met stadslandbouw wordt geëxperimenteerd draagt Vrije Ruimte bovendien bij aan de Voedselstrategie.
- Aansluitend bij de Bedrijvenstrategie streven we naar het beschikbaar maken van meer betaalbare en kleinschalige bedrijfsruimte voor bijvoorbeeld de maakindustrie.
- Omgevingsvisie 2050 en Ruimte voor de Stad: Vrije Ruimte maakt onderdeel uit van nieuwe stedelijke ontwikkelingen en past binnen de geest van de Omgevingswet en de doelstelling om de stad in gezamenlijkheid vorm te geven.
- Vrije Ruimte heeft een sterke verbinding met de buurt en haar bewoners, en draagt bij aan het de Gebiedsvisies van de stadsdelen.

Evaluatie gericht op het proces

De Expeditie Vrije Ruimte 2020-2021 wordt doorlopend gemonitord en geëvalueerd door één of meerdere onafhankelijke partijen. Hierin zal in ieder geval worden gekeken naar de uitvoerbaarheid, de democratische legitimiteit, de knelpunten en obstakels voor initiatiefnemers, naar de samenwerking tussen gemeente en externe partners, en naar de (knelpunten in de) interne gemeentelijke organisatie. De uitkomsten van de evaluatie worden gebruikt voor een voorstel voor aanpak van Vrije Ruimte in de komende jaren. Naar verwachting zal dit eind 2021 gebeuren.

De monitoring en evaluatie is vooral gericht op het proces waarmee Vrije Ruimte tot stand komt. Het meetbaar maken van succes van Vrije Ruimte is erg complex. Vrije Ruimte maakt experimenteren mogelijk, en is daarom ook onlosmakelijk verbonden met dingen die niet lukken. Daarnaast worden bij Vrije Ruimte maatschappelijke waarden gecreëerd die vaak lastig meetbaar zijn, zoals betrokkenheid en sociale cohesie. Daarom zullen de initiatieven niet geëvalueerd worden aan de hand van output-criteria (zoals het aantal exposities of het aantal bezoekers) maar staat het ontwikkelings- en beheerproces centraal.

Het gaat daarbij niet alleen om het proces waarmee de initiatiefnemers Vrije Ruimte vormgeven, maar juist ook om de samenwerking met de gemeente. Het principe van Vrije Ruimte vraagt nadrukkelijk om een andere manier van werken, waarin het gemeentelijk apparaat flexibeler is, maatwerk levert en initiatiefnemers beter faciliteert en meer vertrouwen geeft. Daarvoor benaderen we de gemeente als een lerende organisatie. We brengen in beeld waar het knelt om de ambities rondom Vrije Ruimte te realiseren, en reflecteren daarbij ook op wat dit betekent en welke lessen we kunnen trekken voor de gehele organisatie. Vrije Ruimte staat immers niet op zichzelf maar sluit sterk aan bij andere gemeentelijke programma's en projecten, waarbij er over en weer geleerd kan worden van ervaringen.



Happier times at ADM, Outer Side Pictures, 2019

Vrije ruimte is...

"Een 'vrije ruimte' is een autonome plek in zelfbeheer die niet-commercieel is en buiten een institutionele controlemechanisme valt"⁴

Bijlagen



Organisatie

Opdrachtgeverschap

Bestuurlijk opdrachtgever:	het college van burgemeester en wethouders
Bestuurlijk team:	Wethouders Van Doorninck (Ruimtelijke Ordening) en Meliani (Kunst en Cultuur, Vastgoed), in afstemming met Groot Wassink (Democratisering)
Ambtelijk opdrachtgever:	directeur R&D
Ambtelijk opdrachtnemer:	projectteam Vrije Ruimte (R&D)

Rollen en verantwoordelijkheden

Met de Expeditie Vrije Ruimte 2020-2021 wordt samengewerkt tussen verschillende organisatieonderdelen van de gemeente Amsterdam, met andere overheidsinstanties, maatschappelijke organisaties en gebruikers van Vrije Ruimte, en de private sector. De betrokken partijen worden onderstaand kort genoemd, met daarbij hun rollen en verantwoordelijkheden. Dit overzicht geeft een globaal beeld maar is niet compleet, en tevens aan veranderingen onderhevig.

Ruimte en Duurzaamheid is opdrachtnemer van de Bestuursopdracht Vrije Ruimte en is eindverantwoordelijk voor de beleidsproducten en het bestuurlijk traject. Dit betekent concreet dat R&D de Expeditie Vrije Ruimte coördineert en aanstuurt, en op basis van de evaluatie een hernieuwde aanpak maakt voor Vrije Ruimte in de jaren vanaf 2022.

De organisatieonderdelen Bureau Broedplaatsen, het Programma Democratisering, Kunst en Cultuur en Maatschappelijke Voorzieningen adviseren bij het vormgeven van de Expeditie Vrije Ruimte 2020-2021. Ook maken we gebruik van en versterken we het brede netwerk Democratisering om in verbinding te komen met maatschappelijke en burgerinitiatieven door de gehele stad.

Gemeentelijk Vastgoed biedt via de leurprocedure beschikbare panden en kavels aan. Deze kunnen (ook) geclaimd worden voor Vrije Ruimte. Grond en Ontwikkeling kijkt waar mogelijk naar beschikbare kavels voor (tijdelijke) Vrije Ruimte-initiatieven in bestaande en toekomstige gebiedsontwikkelingen.

De stadsdelen dragen bij aan de invulling van specifieke locaties van Vrije Ruimte. Met de kennis en expertise vanuit de gebiedsteams wordt de connectie met (initiatieven uit) de buurt gemaakt. Daarnaast worden de integrale adviestafels van de stadsdelen gebruikt om de kansen en mogelijkheden op specifieke locaties te bepalen.

Maatschappelijke organisaties, initiatiefnemers en gebruikers van Vrije Ruimte hebben veel kennis en expertise over Vrije Ruimte in en rondom Amsterdam, waaronder de behoeften en knelpunten in de dagelijkse praktijk. Binnen de coöperatieve structuur die wordt opgezet (zie hoofdstuk 3) denken en beslissen zij mee over hoe de Expeditie Vrije Ruimte verder wordt vormgegeven.

Regionale partners kunnen betrokken zijn bij de aanpak Vrije Ruimte, als zij meerwaarde zien in het faciliteren van Vrije Ruimte buiten de Amsterdamse gemeentegrenzen. Bijvoorbeeld bij het versterken van de kwaliteit van het metropolitane landschap of de culturele identiteit van de gemeenten van de Metropoolregio Amsterdam.

Private partijen kunnen een rol spelen bij het faciliteren van Vrije Ruimte. Er wordt actief ingezet op het betrekken van private partijen bij het mogelijk maken van Vrije Ruimte-initiatieven, zoals het verder ontwikkelen van maatschappelijk leegstandsbeheer, het ondersteunen van en samenwerken met coöperatieven en dergelijke.

B

Uitwerking actielijnen

Actielijn 1: We beschermen en begeleiden bestaande en bedreigde Vrije Ruimte-initiatieven

Trekker: Ruimte en Duurzaamheid
Ondersteuning: Bureau Broedplaatsen, Gemeentelijk Vastgoed

Maatregelen:

- We adviseren initiatieven met aflopende contracten over de doorontwikkeling van hun initiatief. Dit betreft in ieder geval advies op het gebied van gemeentelijke regelgeving en procedures en op het gebied van financiële mogelijkheden. Voor advies kunnen initiatiefnemers contact opnemen met het team Vrije Ruimte (via vrijeruimte@amsterdam.nl). Vanuit daar wordt actief contact met gemeentelijke partners onderhouden. Afhankelijk van de behoefte van initiatiefnemers, kunnen producten worden ontwikkeld die hierbij aansluiten – zoals handleidingen, overzichten en adviezen op de website (www.amsterdam.nl/vrijeruimte).
- We begeleiden initiatieven met aflopende contracten in de zoektocht naar alternatieve locaties. Daarvoor maken we gebruik van het gemeentelijk netwerk: we werken samen met de stadsdelen, Stadsloods, G&O en Gemeentelijk Vastgoed. Via de leurprocedure kijken we naar mogelijkheden in gemeentelijk vastgoed. Voor begeleiding kunnen initiatiefnemers contact opnemen met het team Vrije Ruimte (via vrijeruimte@amsterdam.nl).

Actielijn 2: We stellen nieuwe Vrije Ruimte beschikbaar voor initiatieven

Trekker: Ruimte en Duurzaamheid
Ondersteuning: Gemeentelijk Vastgoed, Grond en Ontwikkeling, Programma Democratisering, Stadsdelen

Voor het beschikbaar stellen van Vrije Ruimte voor initiatieven moeten er in grote lijnen drie maatregelen worden genomen die met elkaar verbonden zijn.

Maatregelen:

- We stellen 10 – 20 panden en kavels beschikbaar voor initiatieven met verschillende duur. Voor een belangrijk deel gaat dit om plekken (percelen en enkele gebouwen) die in beheer zijn bij Gemeentelijk Vastgoed. Vrije Ruimte wordt benoemd als een gemeentelijk beleidsdoel: op basis daarvan kunnen beschikbaar komende gemeentelijke gebouwen en percelen geclaimd worden in de zogenaamde leurprocedure van Gemeentelijk Vastgoed. Daarnaast kunnen het ook gaan om locaties die in beheer zijn bij de directies Grond & Ontwikkeling, Verkeer & Openbare Ruimte en Stadswerken - of zelfs bij andere overheidsorganisaties. Hiervoor gelden andere procedures.
- We experimenteren met het loslaten en verruimen van gemeentelijke regelgeving en procedures. Hiermee faciliteren we de activiteiten van initiatiefnemers en gebruikers van Vrije Ruimte. De gemeentelijke regelgeving vormt immers een belangrijke bottleneck voor het realiseren van veel Vrije Ruimte-initiatieven. Dit vereist maatwerk: per locatie en initiatief wordt bekeken met welke regels wordt geëxperimenteerd, in overleg met betrokkenen. Daarbij maken we gebruik van de bestaande integrale adviestafels van stadsdelen.

Als leidraad werken we met een overzicht van instrumenten die mogelijk kunnen worden toegepast om Vrije Ruimte beter te faciliteren. Dit gaat voornamelijk om (de ruimte binnen) bestaande gemeentelijke regelgeving en procedures. Het betreft verschillende typen instrumenten: publiekrechtelijke, planologisch-juridische, civielrechtelijke en overige instrumenten. Per instrument maken we inzichtelijk wat het voordeel is en welke risico's er zijn. In de afgelopen periode hebben we dit verkend en een eerste overzicht gemaakt. Dit overzicht is nadrukkelijk een werkdocument dat in de praktijk verder zal worden ingevuld: mogelijk komen nieuwe instrumenten ter tafel, of blijken bepaalde instrumenten (toch) niet geschikt te zijn voor toepassing. Met dit onderdeel wordt gebruik gemaakt van de ervaringen die zijn opgedaan met de Pilot Freezones (winkelstraten Rijnstraat, Jan Evertsenstraat en Osdorpplein) tussen 2015 en 2018.

- We experimenteren met verschillende formules van matching en selectie van initiatieven. Dit heeft tot doel om (het geheel van) Vrije Ruimte locaties meer toegankelijk en inclusief te maken voor Amsterdammers. In de gemeente Amsterdam is in laatste jaren al veel kennis en ervaring opgedaan op het gebied participatie en inclusiviteit, onder meer via het Programma Democratisering. Bij democratisering is hard gewerkt aan het opzetten van een netwerk. Bij het vorm geven en invullen van *Vrije Ruimte*, samen met een brede groep Amsterdammers, maken we gebruik van deze ervaringen en sluiten we aan bij bestaande trajecten.

Actielijn 3: We realiseren een grote permanente experimentele woon-werkgemeenschap.

Trekker: Ruimte en Duurzaamheid
Ondersteuning: Bureau Broedplaatsen, Grond en Ontwikkeling,
Gemeentelijk Vastgoed

Maatregelen:

- Er wordt een haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd. Dit haalbaarheids-onderzoek is een vervolg op de inventarisatie van locaties die in 2019 en het begin van 2020 is gemaakt vanuit Ruimte en Duurzaamheid en Bureau Broedplaatsen. Hieruit zijn een aantal kavels, meestal in eigendom van de gemeente Amsterdam, naar voren gekomen die op afzienbare termijn vrij te spelen lijken voor een nieuwe woon-werkgemeenschap. Om dit te realiseren zullen de benodigde (juridisch-planologische) procedures moeten worden doorlopen, zullen investeringen moeten worden gedaan, en in sommige gevallen zullen functies moeten worden verhuisd. Het Programma van Eisen is opgesteld in samenwerking met vertegenwoordigers vanuit de Culturele Stelling van Amsterdam (zie ook de rapportage *Verkenning Vrije Ruimte*). Op basis van de uitkomsten van het haalbaarheidsonderzoek zal het verdere traject worden uitgewerkt.

Actielijn 4: We experimenteren met het principe van Vrije Ruimte in reguliere plan- en visievorming en gebiedsontwikkeling

Trekker: Ruimte & Duurzaamheid
Ondersteuning: Grond en Ontwikkeling, Gemeentelijk Vastgoed, Stadsdelen

Maatregelen:

- We stellen waar mogelijk Vrije Ruimte (tijdelijk en permanent) beschikbaar in de lopende gebiedsontwikkeling. Hierbij kijken we naar verschillende gebieden in de stad, waar afhankelijk van de fase van de planvorming en van de situatie in het gebied wordt gekeken naar de mogelijkheden. Voorbeelden van interessante gebieden voor Vrije Ruimte zijn het Hamerkwartier en Havenstad. In het Hamerkwartier staat de maakindustrie centraal en wordt het ook het karakter van 'vrijzinnig Noord' uitgedragen; in Havenstad zal het gebied transformeren naar een hoog- stedelijk woonwerkgebied. Vrije Ruimte kan met tijdelijke en permanente locaties als brugfunctie fungeren tussen het nieuwe hoog stedelijke gebied en de omringende wijken zoals de Spaarndammerbuurt. Door ruimte aan te bieden aan initiatieven die op hoger wijk/ buurt niveau actief zijn is het mogelijk om de stedelijke karakter tussen wijken met elkaar te verweven. In deze transformatiegebieden heeft de gemeente weinig grondpositie en vastgoed en is ze afhankelijk van de medewerking van eigenaren en ontwikkelaars. Hier kan de gemeente dus vooral faciliterend optreden. In gebieden waar de gemeente een sterkere grondpositie heeft kan naar andere instrumenten gekeken worden.

In deze transformatiegebieden heeft de gemeente weinig grondpositie en vastgoed en is afhankelijk van de medewerking van eigenaren en ontwikkelaar; hier kan de gemeente dus vooral faciliterend optreden. In gebieden waar de gemeente een sterkere grondpositie heeft kan naar andere instrumenten gekeken worden.

- We verkennen welke rol Vrije Ruimte kan spelen in gebiedsvisies en de toekomstige ontwikkeling van de stad. Zo wordt voor Tuinen van West een verkenning opgestart vanuit het werkprogramma Ruimte voor de Stad.

